

Xerdi's Documentatie Project

Lakken zonder zorgen

Elke gemeente kent het werk: een inwoner doet een verzoek, vraagt stukken op, of dient een bezwaar in. Voordat de documenten naar buiten gaan, moet alles wat herleidbaar is naar een persoon worden weggelakt. Namen, adressen, burgerservicenummers, dossiernummers — de bekende zwarte balken.

Dat lakken gebeurt vandaag de dag meestal achteraf. Het document is af, en dan gaat iemand er met een digitale of letterlijke stift overheen. Dat werkt, maar het is bewerkelijk, en het gaat soms mis. Eén balk vergeten. Een naam die verderop in het stuk nog een keer terugkomt. Of een balk die er wél overheen ligt, maar waar de tekst eronder gewoon nog te kopiëren blijkt.

Dit artikel beschrijft een andere manier van werken, die twee problemen in één keer oplost. U kunt **vóór het versturen al precies zien hoe de gelakte versie eruitziet**, en u kunt **alle persoonsgegevens in één keer automatisch verwijderen** — zonder dat u erop hoeft te vertrouwen dat niemand een balk over het hoofd heeft gezien.

1 Het idee: tekst en gegevens uit elkaar halen

De kern is eenvoudig. We knippen een document in twee delen.

Het eerste deel is de *brief zelf*: de vaste tekst, de zinnen, de opmaak. Daar staan geen namen of nummers in, maar *invulvelden* — denk aan de plekken waar “naam aanvrager”, “adres” of “dossiernummer” hoort te komen. Het is een sjabloon, vergelijkbaar met een standaardbrief, maar dan met duidelijk gemarkeerde lege plekken.

Het tweede deel is een apart *gegevensbestand*: een nette lijst met wie de aanvrager is, wat het adres is, welk nummer bij het dossier hoort, enzovoort.

De brief en de gegevens leven dus gescheiden van elkaar. Pas op het moment dat u het document maakt, worden ze samengevoegd: elk invulveld wordt gevuld met de bijbehorende gegevens. Deze ene scheiding is wat alles erna mogelijk maakt.

2 Eén sjabloon, meerdere versies

Omdat de gegevens los staan van de brief, kunt u uit precies hetzelfde sjabloon *meerdere versies* maken. Het sjabloon zelf is de eerste versie: de brief met nog lege invulvelden. Vul de velden met de gegevens en u krijgt de interne versie; dek de gevoelige gegevens af en u krijgt de openbare versie. Alle versies komen uit dat ene sjabloon — past u de brief aan, dan veranderen ze allemaal automatisch mee.

Hieronder ziet u de hele keten in vier vakken. Bovenaan de twee bronnen: links het *sjabloon* met de nog lege invulvelden, rechts de *data* — de losse gegevens. Daaronder de twee resultaten die daaruit ontstaan: links de volledige brief zoals uw collega's hem intern lezen, rechts dezelfde brief zoals de inwoner hem ontvangt.

SJABLOON

Gemeente Voorbeeld
Afdeling Juridische Zaken

Kenmerk 2026-0042

Geachte heer [naam aanvrager],
 In antwoord op uw verzoek op grond van de Wet open overheid bericht handelend ambtenaar [behandelend ambtenaar] u het volgende. Uw verzoek is geregistreerd op naam van [naam aanvrager], burgerservicenummer [burgerservicenummer], woonachtig op het adres [adres]. De gevraagde stukken treft u bijgaand aan.

DATA

Naam aanvrager: Jan de Vries

Behandelaar: M. Bakker

Burgerservicenummer: 1234.56.789

Adres: Lindenlaan 14, 9711 AB Groningen

Alle gegevens in dit voorbeeld zijn verzonnen.

INTERNE VERSIE

Gemeente Voorbeeld
Afdeling Juridische Zaken

Kenmerk 2026-0042

Geachte heer Jan de Vries,
 In antwoord op uw verzoek op grond van de Wet open overheid bericht handelend ambtenaar M. Bakker u het volgende. Uw verzoek is geregistreerd op naam van Jan de Vries, burgerservicenummer 1234.56.789, woonachtig op het adres Lindenlaan 14, 9711 AB Groningen. De gevraagde stukken treft u bijgaand aan.

OPENBARE VERSIE

Gemeente Voorbeeld
Afdeling Juridische Zaken

Kenmerk 2026-0042

Geachte heer ██████████,
 In antwoord op uw verzoek op grond van de Wet open overheid bericht handelend ambtenaar ██████████ u het volgende. Uw verzoek is geregistreerd op naam van ██████████, burgerservicenummer ██████████, woonachtig op het adres ██████████. De gevraagde stukken treft u bijgaand aan.

3 Vooraf zien wat de ontvanger ziet

Dit is misschien wel het grootste voordeel voor de dagelijkse praktijk. Omdat de gelakte versie automatisch wordt opgebouwd, kunt u hem **bekijken voordat u iets verstuurt**. U ziet exact het document zoals de ontvanger het straks krijgt: dezelfde bladzijden, dezelfde regels, dezelfde balken op dezelfde plek.

Sterker nog, u legt de twee versies gewoon naast elkaar, zoals hierboven — regel voor regel op dezelfde plek. Zo ziet u in één oogopslag of elke zwarte balk precies daar ligt waar een gevoelig gegeven stond, en of er niets is blijven staan dat weg had moeten. Wat u op het scherm ziet, is exact wat er verstuurd wordt. Dat is wat we *gegarandeerde redactie* noemen: u controleert het eindresultaat zelf, voordat het de deur uit gaat.

4 Automatisch alle persoonsgegevens eruit

Bij handmatig lakken moet iemand elke gevoelige plek apart aanwijzen en afdekken. Eén keer niet opletten en er glipt iets door.

In deze werkwijze wijst u één keer aan *welke soorten gegevens* gevoelig zijn — “naam”, “adres”, “burgerservicenummer”. Vanaf dat moment worden al die velden in het hele document automatisch afgedekt. Komt een naam op vijf plekken voor, dan worden alle vijf afgedekt. U vertrouwt niet langer op het oog van degene die lakt, maar op een vaste regel: *dit veld is gevoelig, dus dit veld gaat eruit — altijd, overal*.

En het hoeft niet bij losse velden te blijven. Wilt u een hele zin of alinea afdekken — bijvoorbeeld een passage die de privacy of de veiligheid raakt — dan markeert u die als geheel. De balk volgt dan keurig de tekst, regel voor regel, zonder dat de rest van het document verschuift:

INTERNE VERSIE Het verzoek van de aanvrager is ontvangen. Deze hele zin raakt de veiligheid van de staat en wordt daarom niet openbaar gemaakt. Het besluit volgt hieronder.	OPENBARE VERSIE Het verzoek van de aanvrager is ontvangen. [REDACTED] [REDACTED] Het besluit volgt hieronder.
--	---

5 Waarom de balken precies passen

Een klein maar belangrijk detail: de zwarte balken in de openbare versie liggen **exact** over de plek waar de echte tekst stond. De opmaak verschuift niet. De gelakte versie en de volledige versie breken op precies dezelfde plekken af.

Dat klinkt vanzelfsprekend, maar het is het niet. Bij veel manieren van lakken duwt een balk de tekst eromheen een beetje opzij, of valt een lang adres net even anders. Dan kunt u uit de vorm van het document soms nog afleiden hoe lang het weggelakte stuk was, of de bladspiegel klopt niet meer met het origineel.

Hier niet. Omdat de balk precies de ruimte van de oorspronkelijke tekst inneemt, is de gelakte versie als twee druppels water gelijk aan de volledige versie — alleen dan met zwart op de gevoelige plekken. Daardoor kunt u beide versies ook betrouwbaar naast elkaar vergelijken, zoals u hierboven hebt gezien: wat op de ene plek een naam is, is op de andere plek een balk van exact dezelfde maat.

6 Wat dit oplevert

Vooraf controleren U ziet de geredigeerde versie compleet voordat u verstuurt. Geen verrassingen achteraf.

Automatisch en volledig U markeert één keer wat gevoelig is; daarna gaat het overal in het document vanzelf goed, ook als hetzelfde gegeven meerdere keren voorkomt.

Eén bron, meerdere versies De interne en de openbare versie komen uit hetzelfde document. Wijzigt de brief, dan kloppen beide versies weer automatisch.

Schaalbaar Of het nu om één brief gaat of om honderden vergelijkbare besluiten: dezelfde werkwijze, dezelfde garanties.

Tot slot

Lakken hoeft geen nerveus karwei achteraf te zijn, waarbij u maar moet hopen dat niemand een balk vergeet. Door de tekst en de gegevens van een document van elkaar te scheiden, draait u de volgorde om: de geredigeerde versie *ontstaat* geredigeerd, en u ziet hem volledig voordat er iets de deur uit gaat. Voor wie wettelijk verplicht is om zorgvuldig met persoonsgegevens om te gaan, is dat het verschil tussen hopen dat het goed is gegaan, en het zeker weten.

Over dit document

Dit document is gegenereerd als getagde PDF en bedoeld om te voldoen aan PDF/UA-2, ISO 14289-2, voor toegankelijkheid en PDF/A-4f, ISO 19005-4, voor duurzame archivering. De inhoud, structuur en alternatieve tekst zijn zo opgezet dat het document bruikbaar blijft voor mens, software en archief. Daarnaast bevat het document XMP-metadata volgens ISO 16684-1, ingebed volgens de PDF 2.0-specificatie ISO 32000-2. Deze metadata beschrijft onder meer de titel, auteur, taal, rechteninformatie en archiefconformiteit van het document.